

JOHAN RUDOLF THORBECKE

dat de wetten op het graven van het Noordzee-Kanaal en de Nieuwe Waterweg indiende en doorvoerde, de exploitatie der spoorwegen regelde en ten slotte de Hogere Burgerschoolen schiep. Doch het belangrijkste van alles is misschien nog wel het beginsel, dat aan Thorbecke's staatssysteem ten grondslag lag en waarvoor hij niet opgehouden heeft te ijveren: dat der openbaarheid, zonder hetwelk elke democratie op den duur tot een fictie wordt. In dit beginsel alleen al ligt een vooruitgang besloten, dus ook een breuk met het Nederlands verleden, groter dan door welke wetten ook is uitgedrukt.

En toch: er ligt tragiek in Thorbecke's leven, toch is ook hij doodgelopen in die tragiek. „Gij en ik”. Wij „verharde en verstokte Thorbeckianen, die thans overgebleven exemplaren van een uitstervend ras geworden zijn” — schreef Olivier reeds in het jaar van Thorbecke's dood aan een vriend en medestander. „De naam: Thorbecke kon na '70 geen vaandel meer zijn”, geeft I. J. Brugmans toe. „Zijn rol was in '70 uitgespeeld” heet het iets verder en hij wil alleen daarom in Thorbecke geen tragische figuur zien — omdat hij zijn taak volbracht had. „Aan Thorbecke is het zeldzame geluk beschoren geweest, dat hij bereikt heeft, nog tijdens zijn leven, hetgeen hij zich had voorgesteld”. Alweer, volkomen waar. Doch sinds wanneer, vragen wij, ligt het al of niet tragische in het al of niet bereiken van een gesteld doel? Duizenden mensen hebben hun doel niet bereikt, zonder in het minst tragisch te zijn. Zoals honderden ook hun doel wel bereikt hebben en toch diep tragisch zijn. Wat het tragische is, wij kunnen het — toeval of meer dan dat? — zeggen met de woorden van den jongen Thorbecke zelf in een brief aan Tieck van '22, waarin hij over Kleist spreekt, dien hij toen onlangs gelezen had. „Het Tragische”, zegt de jonge levensfilosoof daar, naar aanleiding van den Prins von Homburg, en wij beamen het, „ligt zeker wel allerminst hierin, dat de eenling, zij hij ook een hoog en voortreffelijk mens, te gronde gaat — maar veeleer in de smartelijk weemoedige en diep ontroerende ervaring, dat wij de tegenwoordigheid des goddelijken levens verliezen, *waarin alleen de tegenstellingen zich kunnen verbinden en verzoenen*”.

Tragisch in die zin is Thorbecke wel, gelijk alle waarlijk groote mensen, want zij kenmerken zich evenzeer door de aanwezigheid van tegenstellingen in hen, als door het feit, dat zij die tegenstellingen niet of slechts tot op zekere hoogte „kunnen verbinden en verzoenen”. Hun scheppingskracht heeft haar bron in niets anders dan juist in die tegenstellingen. En in dit laatste, in de vreugde, die hun smartelijke scheppingen hunzelf en ons geven, ligt tevens het „berustinggevende” dat, volgens diezelfde brief van Thorbecke „in al het echt tragische ligt”, en dat Kleist, volgens hem „op voortreffelijke wijze tot zijn recht gebracht heeft”.